

مجموعه ابو الضیاء

ماہوا شایہ سندن دلی تطہیرہ چالش
بر تو حکمت و عرفان الیہ توریہ آتش

علوم و معارفدن بحث ایدر. و ہر ماہ عربی ابتدا سیلہ اون ہشتہ نشر اولنور مجموعہ در.

عدد ۳۰ - جلد ۳ [۱۵ ربیع الاول سنہ ۱۳۰۰] [نسخہ سی ۳ غروش

تعقیب

[مواخذہ نامہ کال] (*)

خراباتک مصطفیٰ ثانیہ سی خستہ لکدن یکی قسور تلدیغ و ہر
نہ یولسدہ اولور ایسہ اولسون اماتہ زمانہ چارہ آرادیغ بر ہنکامہ
تصادف ایلدیکندن باشند آشاغی ہر طرفی مطالعہ ایتدم .

کاظم پاشانک کندی لساندن ایشتم : « نو ہو سلکمدہ سویلدیکم
شعر لری کیمسہ دگلہ مز ایدم . اودہ بر آیواز وارایدی؛ آکا او قور-
دم . حریف آکلامدیغی شیلری دگلہ یہ دگلہ یہ روح صقتندیسندن ورم
اولدی . بنده اوصرہ دہ شعر سولیکی او کرندم : « دیمشیدی .
افندمز دہ شاعر مزہ اصول نظمی او کرتمک ایچون ملتہ نہ قدر سوز
آکلار آدم وارا یسہ جملہ سنی ورم ایدہ جک شیلر نشرینی جائز کوریور
ایسہ گز اوراسنی بیلہم؛ یوقسہ مقصد آثار منتخبہ جمع ایتک ایسہ عفو
عالیئرینہ مغروراً عرض ایدرم کہ بوجلدیدہ برنجیسندن معمر کورہ مدم .

(*) خراباتک جلد اولی ایچون کال بک [تخریب] عنوانی مواخذہ نامہ سنی
مقدما مجموعہ مزہ درج ایش ایدک . [تعقیب] ایسہ ایکجی جلد ثانی خرابات
ایچون یازلمش و برچوق دقایق و فوائد ادبیہ بی جامع بولمش اولمندن بونسخہ دن
اعتباراً مجموعہ مزہ نشرینہ مبادرت ایدلمشدر .

مقدمکی عریضه مک (مواد مندرجه سندن قطع نظر) اوزونلغی بیله فوق العاده موجب تصدیع اولدیغنی بیلیم . شو خصوصیتنامه حقیرانه مده ایسه جلد ثانی مطالعہ ایتدجک خاطر قاصره هر سانح اولان مطالعہ بی بازہ حق اولادم خرابات قدر بر کتاب اوله جغندن وار که مسامحه دولترینه اغتراردن اولسون ، اودرجه معجزک آدابہ مغایر دوشدجکنی یقیناً بیلدیکم ایچون المدن کلدیکی قدر اختصار مرامه چالیشه جغم . مأمول ایدرم که عریضه عاجزانہم قرالتیسندن اور کولوبده امالہ نگاهه شایان کورلماک حقارتنه اوغرامز .

کتابک ایلک صحیفه لری آپیلنجہ ترجیع وترکیب وتسدیس و تخمیس یوللو نظرلر انتخابنده شعرای اسلافه اولان عنایت نقادانه لری براز قبصه کورینور . خراباتک بونوع آثاره متعلق اولان قرق آلتی صحیفه سندن اون صحیفه قدر برینی یالکزافندمزک شعرلری طومش! واقعا

« لیس من الله بمستنکر
ان یجمع العالم فی واحد . »

حقیقتنه باقبیلر ایسه آلتی یوز سنه امتداد ایش و برچوق زمانلر یوز میلیوندن زیاده نفوسه مالک اولمش اولان قوجیه برملت عثمانیه تک طبیعت شاعرانه سی جمله و یاخود اکثریت اعتباریلہ یالکز ذات والای فردوسی پسندانلرنده اجتماع ایتک بتون بتون عقلدن بعید دکلدیر . فقط اسلاف ومعاصرینک آثارنده ترجیع وترکیب دولتله لری قدر اولسه بیلہ رهایینک :

« همان آغلایی کلدیم عالمه آغلایی کیتدم بن

صان اول نیلوفریم کیم صوده بتم صوده ییتدم بن »

یبتی ایلہ مربوط اولان مسدسندن بر قاق قات زیاده معقول ومقبول شیلر بولنوبده انتخاب ایتک ممکن ایدی ظن ایدرم .

فقط تدقيقات دولترينه خفي اولمسد كر كدر كه نيلوفر ايله
 آغلامق پينده حقيقه، مجازاً، حاصلی وجهاً من الوجوه بر علاقه
 ومناسبت تصور اولنه من . صوده غرق اولمق بشقه در؛ كوزدن ياش
 آفتق ينه بشقه در . دكلى ؟ هله او مصراعلى وزنه كتير مك ايچون
 انسانك وار قوتى بازويه ويرهك صداستنى يانغين بكجيسى فريادينه،
 يوزينى لاسديقدن يانله معهود مسخره رسملر شكلنه كتير مك مجبوريتنده
 بولنديران سوزلى شعر عد ايتك بيله من كه حسن طبيعته نصل توافق
 ايدر!

فضولينك، باقينك، فهميك، نالينك، ناپنك، سامينك، نديك،
 كلينك اوقدر كوزل ترجيعلى، تركيبلى، مسدسلى، مخمسلى عجباً
 بواردن دهى آشاغى ايدى كه نظر عاليلرنده مجموعه انتخابه كير مك
 مزيتندن محروم كورونديلر؟ هانكى برينى تعداد ايده من؟ سامينك
 روحيه اولان نظيره سنى بر كره دقتله مطالعه بيوركز! متانت وصنعت
 جهنريله ظن ايتم كه رهايينك تسديسندن دكل افندمزك تركيپندن آشاعى
 بولنسون . هله نديك كرك مخمس و كرك مربع اوقدر پارلاق شرقيلرى
 واردر كه برينى تنظيمده ذات والى سحر آرميلرى ده ايچمزه داخل
 اولديغى حالده همز، طومز عاجز .

شرقى نظم ايتكده مهارت سنيدلى مسيلانددر . آثار عليه لرندن
 اولان شرقيلرده غائب اولمى . آغزندن آغزه ملكك هر طرفنى
 طولاشيور . بر آنلى، برده نديك مثلاً :

« دوک زلف سیه کارک او رخساره آله

سمو رنگی قاپلات بوسنه قرمزى شاله

آل دسته اگر لاله بولمزه پياله

ویر حکمی ای سروروان کهنه بهارک! »

بندینی حاوی اولان شرقیسی کوز اوکنه آلکز؛ آنا سنیه کزده او قدر لطیف و نازک بر اثر وارمیدر؟

شرقی دیدمه خاطر مه کلدی؛ بیله مم که افندمزک او یولده اولان آثار کز نیچون منتخبات آره سنده کور یله میور؟ عجبا محتسب قضا خراباته شرقی سویلنمشنی یساقی ایتدی؟ یوقسه «کل اوندق صحبت میخانه بی» مصراعیله باشلایان اورنکین اثر «عزم ایلینده باغه دون اول نخل برغور» کبی اورفه آغزی سوزلدن محاکات شعریه جه، محاکمه دولترنجه دونی کورینیور؟

ایسترسه کز ادرا کسر لکمه حل بیوره بیلیرسکز! فقط قولگز سهیلنک:

«الی آلتنده اولده کیمسه نک خاتم کبی زهار

کسنده دیمه به تا کم کوزک اوستنده قاشک وار»

مستثنی انتخابه دکل حتی اوقومغه بیله لایق کوره مزدم. اولاً، بو پیتده کی تشبیه اساساً جناس لفظی اوزرینه مؤسس اوله رق، معنوی برصنعت ایسه لفظی برصنعتیه مفتقر اولجه بالطبع حکمدن ساقط اولمق لازم کلیر. ثانیاً، خاتم بر معتاد الک آلتنده دکل اوستنده بولنه کلدیکندن شاعرك بوقصوری صرف خیال معکوسدر. ثالثاً، مستسک هیئت مجموعه سنده سلاستدن، فصاحتدن و حسن افاده دن اثر بیله یوق! آما شاعر قدما دن ایمشده او وقتک شیوه سی بو یولده ایمش شمدی نه بیالم؟ سلفده هر نه یاپیش؛ هر نه سویلنمش ایسه ولو عقل وطبیعتک خلافتنه اولسون، بر کره سویلنمش بولندیغی ایچون خلقه نمونه امتثال اولمق اوزره منتخباتلر ایچنهمی قارشیدرهم؟

افندمزدن اولده جودتله نظیف برر مجموعه انتخاب ترتیب ایلشله؛ آنلرده بو قدر قدما برستانه قبول اولنمش بریت بیله یوق.

ذات سامی حکمتشناسیله ایسه زمانزک حامی و مشوق تجدیدات
 و اصلاحاتی اولان اصحاب ترقینک سرافرازلرندنسکمز. حال بویله ایکن
 ادبیاتمزی غالب پاشا تقلیدلری کبی قسطموننی طاعلیلرینه خنده بخش
 استهزا اوله جوق برحاله کتیرمک ایچونمی بویله شعرلره اوقدر کوزل
 آثار آره سنده محل تعیین اعطا پیوررسکمز؟ بوندن اوچ یوز سنه اول
 کلان شاعرلرمز اوقبا، سبا سوزلره نظر رغبتله باقامش؛ شمعی لسانک
 بو قدر نزا کتیله برابر حتی نفیعینک، ناپینک بعض سیه لرینی بیله پک
 قولایقله بکنه میان نورستان معرفته سهیلی، رهایی کبی اسملری یالکمز
 تذکره شعرالره کندی اثرلرینک مقطعلرنده کوریلان آدملرک لفظی
 معناسندن، معناسی لفظندن چرکین برطام سوزلرینی قبول ایتدیرمک
 نصل قابل اوله بیلیر؟

افندمز نوندن اول کلان حروف علتله اماله ویرمه تک پک زیاده
 علمهنده ایدیگز. حتی بوندن طولایی خراباتک مقدمه سنده قدامدن بعض
 شاعرلری کمال شدتله تعیب پیوررمشدگز. جلد ثانینک یکریمی آلتنجی
 صحیفه سنده کی مسدسکرده ایسه «شئون مظهر سر تجلی حقدر»
 مصراعنی کوریورم! نظر دقایق شناسی دولتیرینه البته خفی دکلدرکه
 شئون کلمه سنک و اوی «درت الف مقداری» مد اولنمدقجه مصراعی
 وزنه کتیرمک ممکن اوله مز. و اولک آخرنده کی حرف ایسه [ن]
 اولدیغنی اختاره حاجت اولسه کرکدر. بو حاله نه دیلم؟ هر کسه
 نسبت خطا اولان برماده افندمز انتساب ایدنجه صواب اولق
 خاصیتنی می اکتساب ایدر؟ «طیب یداوی والطیب مریض»
 کنایه سنده استحقاق کورسترمک شان عالی ادیبانه رینه لایق اولمز
 صانیرم.

بالاده اختصاری وعد ایتش ایدم؛ بناء علیه ترجیع و ترکیبه
 متعلق اولان یابراقلری قیایورم. قطعه درده حافظ پاشا ایله سلططان

مراد رابعك ايكي غزلي كورددم . بونارك شعرجه داخل منتخبات اوله بيلك قابليندن بتون بتون بري اولدقلرندن قطع نظر، ايكي سیده مطلعلي، مقطعلي، حاصللي هر درلو شرائطني جامع برر غزل ايكن قطعله آره سنده ايراد اولميسنه برمعنا ويره مدم . بيلم مسموع عاليلى اولشميدر؟ وقتيله بر افندی اوشاغنه مرجان بالغي اصمارلش؛ او كيتش پلاموط بالغي كيترمش . بالق سفرهيه قونوبده افندی « بن سكا مرجان بالغي اصمارلدم؛ بو پلاموط » ديجه اوشاق؛ « كيم اينش دكرك دينه، كيم قويمش بونك آدینی؟ » ديمش . افندمزده اوقبيلدن اوله رق اشعار حقنده اسلافك تقسيات و تعريفاتي قبول بيورمز ايسه كز آكا برشي ديه مير . چونكه فن شعره متعلق تأليفاتي اولان قديميه قارشي « هم الرجال نحن الرجال » قوليله مقابليله اقتدار دولتريني ده تسليم ايدنلر ديز . شو قدر وار كه شرك تقسياتنده برطرز نوين اختيار بيورلش ايسه خرابلك هر كوشده سي او يولده ترتيب اولمق اقتضا اينزميدي؟

علمای ايرانك تعريفاتي يالكز مراد رابع و حافظ پاشا آثارنده زير وزير ايتك نه حكمته مبنيدي؛ آكلایه مدم! عجباً مرحوملك برر عجم اردوسي بوزدقلمی بو باده وجه مناسبت اوليور؛ اعتقاد عاجزانه بجه انتخاب بيوريلان قطعلهرك همان نصفته يقيني رهايينك، سهيلنك مستسرى قبيلندن ايسده (اوزون اوليور!) عتابنه مظهر اولماق ايچون بونده دخي برقچ لقردي ايله اكتفا ايدم حكيم :

شيخ الاسلام عارف حكمت بك مرحومك « اولور اولمز ايشه قارشمه ديو » مصراعييله باشلايان قطعده سني بكنك مسلك فطانت واستقامت دولترينه فصل موافق اوله بيلير؟ ملكك ايشنه قارشمق عارف حكمت بكك، ضيا بكك كاري دكلدرده خرواتلرك، ارغادرلك مي وظيفه سيدر؟ بك افندی مرحومك شكيت ايتديكي، افندمزك تقدير

ايلديكى مصيبتنه باقكز! اويله بر ذالك اوصافى شورشه دوشمكله نه
اولورمش ؟

.....
واقعا بوقدر سوابق فاخرهيه نظراً ذات سامى جيتروورانه لرينه بويله
برمسلك احتراز اسناد ايتك بنده كزك دكل دنيايه هيچ كيمسه مك الندن
كلز. فقط اطوار وافكار دولت لرينه طبان طبانه ضد كورينان مقالاتى ده
مجرد موزون اولديغيجون ترتيب ادب و عرفان عاليلرينه اشد احتياج
ايله محتاج اولان برخلقه برقاعده حكمت صورتنده كوسترملك « كفتى
بكن و باز زن سنك ملامت » مؤاخذه سنه عرض استحقاق ديمك
اولمزمى ؟

برده افندمز ! شاعرلر مذك طوغدقلىرى يري بيانه بيله م كه نيچون
او قدر مراق بيوريليور ! بيك اوچ يوز ييله يقين سنلردن بري دنيايك
همان بر نصفنده نشر آداب ايدن اوچ قومده نه قدر منظوم سوز
سويلر آدم كلش ايسه هيسنى ، حتى مسقط رأس ليله برابر بيملك دنيايه
بر قوه حافظه مك كارى دكلدر . افندمزك منتخبانده ايسه اسلافدن
قطع نظر زمانم زده موجود اولان و بوكون استانبولده بولنان شاعر -
لرمزدن بعضلرينك الك كوزل آثارى مفقود و بعضلرينك ايسه نامى
بيله يوق ! مسامحه ايله جمع اولنش و بلكه اعتقاد مجه صرف اكلنجيه
ايچون طويلانمش بر كتابده شاعرلكله قطعاً علاقه سى اولميان مسقط
رأس تعيينى التزامه نه حاجت وار ايدى ؟ واقعا نفعى مادام كه برنجى
جلده و انلى قياس اولنش و مؤخرأ وقوع بولان اخطار حقيرانه مك
حقه مطابقى نزد ساميلرنده معلوم اولمشدر ؛ ايكنجى جلده ارضروملى
اولسديغنى تصريح و بو ادای ظريفانه ايله اولكى سهوى تصحيح

ایتمک سجایای سینه‌ری جمله سندن اولان اصلاح پرورلک اقتضاس سندن
ایدی .

غالب بک مرحومک که همان لقردی آکلامغه مقتدر اولدیغم
زماندن بری استانبولده باب عالی ده وحتی افندمرن کبی اکابرک مجالسند
افنای عمر ایش بر ذات ایدی؛ زهلی اولدیغنی شعرینک کنارنده کوستر-
مک الترام مالا یلزم قبیاندن اولمزمی؟ خرابات صانیرم که سخن شناس
اولانلر ایچون ترتیب اولندی؛ عصر مزک سخن شناسلری آره سنده
ایسه غالب مرحوم شاعر لکجه همزدن معروف ایدی . بر درجه ده که
وزن بیلان برچو جغه صورلسه شخصی بیلزسه نامی بیلیر . حال
بویله ایکن اگر خرابانده مندرج اولان قطعیدی اول کورمامش
اولیدم؛ اک محرمی اولان احبابندن اولدیغم حالده قولکنز غالبک کیم
اولدیغنی بیله میه جک ایدم . چونکه غالب پلاسی دکل لسقوفجه لی
ایدی . واقعا پدری وزرادن اسماعیل پاشادر؛ پلاسی ده ینه وزرادن
بر اسماعیل پاشا وار ایدی . فقط لسقوفجه ایله پلاس آره سنده وان
ایله ارضرومک بعدینه یقین مسافه اولدیغندن ظن ایتیم که لسقوفجه لی
اسماعیل پاشا اولادی پلاسی اسماعیل پاشایه اسناد اولمقده برجهت
معقول تصور اولنه بیلسین . اعتقاد عاجزانه هجه مصطفیٰ انتخاب
عالیرینه داخل اولان یاران صفادن کاظم پاشایه، حق بکه، حکمت بکه،
فائق ممدوح بکه، مناسرتلی فائق بکه، عون بکه، حاصلی شاعر ظن
ایتدیکنز ذواتک هانکیسنه سؤال ایتمکه تنزل پورلسه ایدی؛ غالب بک
مرحومک پدرینی، مسقط رأسی کندی حاللرندن بحث ایدر درجه زده
سهولتله خبر ویرلر ایدی . روم ایلیده کی تشویشلرینا رطاغ و یاخود
زلزله خاصیتنده اوله مامسنه واولسه بیله اودرلو مصائبک ادراکات
انسانییه ترسنه چوریدیکی کورولمامش اولسنه نظراً استانبول

عقلا سنك ذهنده حالا پلاس لسقوفه و یاخود لسقوفه پلاس تحول
ایتامشدر؛ صانیرم.

☆ احص آمالم تصویر مرآمده اختصار ایکن بر مملکت مسئله سندن
بو قدر سوزلر چیقاردیغه استغراب بیورلسون! بحث غالب مرخومه
عائدر. ادیب مشار الیه همزك عننده واجب التعظیم اولان حقایق
جولدن و هر حالده همزی عاجز براقان نکته کوردن ایدی. طو.
غدیغی محلی دکل دفن اولندیغی یری ییله اوتوق ترکستانده الی قلم
طوتان بر ادیبه و بالخصوص مقتدای ادبا اولان برحق شناس حکیم
ادیبه لایق دکلدرده آنک ایچون بو قدر سویلندم طوردم.

بو یاراغی قیامه دن اول صنایع لفظیه اوزربنه مؤسس اولان
صنایع معنویه نك دائما حکمز قاله کلدیکنی بر کره ده اخطار ایدرم.
ایشته دلییده بودر:

« رغبت اولمز جهانده طوغری به هیچ

اگریدر دهر دن آلان بهره

اوقچی زاده کبی وجودی آتوب

چکدیلر یایچی زاده بی صدره! »

شمدی شو قطع نك برنجی پتندده اولان فکر ولو صواب
اولسون؛ ایکنجی بی او حقیقی اثبات ایتکه صالح بر مطالعه میدر؟
مثلا یایچی زاده اوقچی زاده کبی مأموریتندن معزول اولوبده اوقچی
زاده آنک یرینه کلش بولنسه ایدی؛ و یاخود یایچی زاده نك پدری
اوقچی، اوقچی زاده نك پدری یایچی اولسه ایدی؛ و یاخود معزولك
استقامت و کانی منصوبده بولنسه ایدی؛ شاعر حضرتلری اوزمان
مدعاسنی نه ایله اثبات ایدرایدی؟ کوزه لك آره سنده کی جناس لفظی به
میدان اولدیغنی کیسه انکار ایتمز؛ فقط بیله مم که عربك، عجمك، چینك،

هنگامی که فرنگی اصحاب ادبی نظماً نثرأ جدی بر لقردی سویلیدیکی زمان
لفظی جناس یا معنی تنزل ایتشیدر؟ و ایدنلر وار ایسه یایدیغی جناسلری
زمانلرنده کندی قوملری آره سنده مقتدای عرفان عد اولمش بر ذاتک
قبولنه مظهر اولمشیدر؟

او یار اغیده چوره لمی؟ فقط چور دیکمز حالده دخی انتخاب
یوردیغکز رباعیلرک بری نظر بند کانه مه بک غریب — کورندیکندن
اقتد مزجه جان صیقه جغنی بملکله برابر سکوته مقتدر اوله مدم:

او اللی یدنجی صمیمه ده ایراد یوردیغکز طقوزنجی رباعینسک
صاحبی اولان [عزتی] نه غریب شاعر ایش! « منکش حضر
نادان اوله م » دیمش! عجایب! حضرک داناسی نادانیده وار ایش!
او حضر نادان کیم اولیور؟

سبحان الله! ادبی بر معنای عجیب آکلایان ادب مزجه حضرت
حضری ساقیلکدن نادانغه قدر تنزیل ایتکده می جائز اولیور؟

بند کزه قالیرسه بو قدر تجاوز وزن ایله دکل حتی قنطار ایله ده
اولسه قبول اولنور هدیانلردن دکلدر.

هایدی بو یار اقده یکسون! شمیدی به قدر مقصدم ادبیاتدن بحث
ایتمک ایکن طبیعت حال بشقه یرله سوق ایدیور. چوق سویلدم؛ همده
یلدیککز شیلری سویلدم. تحصیل حاصل قبیلندن اوله رق بالاختیار
ایتدیکم مکرلکدن طولانی تکرار بکرار غنای عفو ایده رک ینه ادب
دائرة سنه کلورم.

[مابعدی اوتوز برنجی جزوده]